

מחליף חומרים

רם קולהאס מפרסם ספר חדש ומספר מה משך אותו בתנועה המטבוליסטית שפעלה ביפאן, למה סירב להשתתף בתחרות תכנון הספרייה הלאומית בירושלים, ומדוע הרעיונות הגדולים צומחים דווקא באסיה

נועם דביר

כשהוא אינו טרוד בפתחה של תערוכה רטרופסקי טיבית של משרדו במר" כז ברביקן בלונדון, או בפיקוח על עבודות הבנייה של הבורסה החדשה בעיר הסינית שנגן, לא ריכז רם קולהאס יש הורמנות להקדיש את מרצו למחקר. המחקר החדש שלו עוסק בתנועה המטבוליסטית באדריכלות יפאן; קבוצה של אדריכלים נועים שפעלו בשנות ה-60 וה-70 ברחבי אסיה והמזרח התיכון והצליחו לממש רעיונות עתידניים בשרה התכנון והאדריכלות. המטבוליזם סטים הגיבו לבעיות כוערות כמו גידול מואץ של האוכלוסייה והתרחבות הערים היפאניות באמצעות

תכנון של בנייני ענק שיוכלו להמיר שך לגדול ולהשתנות בצורה אורגנית בהתאם לצורכי השעה. לעתים קרובות העבודות שלהם נראו כפי נטשה טכנולוגית ששאובה מטרטי מדע בדיוני.

לדברי קולהאס, זאת התנועה האוונגרדית הראשונה (ובינתיים גם האחרונה) שהתפתחה מחוץ לגבולות העולם המערבי. המחקר בן שש השנים מתפרסם כעת בספר עב כרס ששמו "Project Japan – Metabolism Talks – שיצא בהוצאת טאשן הגרמנית. ספר היא הגדרה צרה למחקר של קולהאס משום שזוהי סדרה של ראינות נדירות עם האדריכלים המטבוליזם ליסטים האחרונים שנותרו בחיים, בליווי בדימויים מאלפים שלוקטו בדקדקנות מארכיונים שונים. יחד עם שותפו לכתיבה, האוצר והמבקר הנס אולריך אובריסט, טוהה קולהאס סיפור מרתק על עידן שבו נדרשה יפאן לקום מהריסות מלחמת העולם השנייה ולבנות לעצמה עתיד אופטימי חדש.

בראיון עמו השבוע סיפר קולהאס על המסע הארוך לכתיבת הספר, על פרויקטים הרשים של משרדו, על "אפסותה של הפוליטיקה העולמית" כלשונו ועל החלטתו שלא להיענות להצעה להשתתף בתחרות התכנון של הספרייה הלאומית בירושלים.

קולהאס, חתן פרס פריצקר לארכיטקטורה, נחשב לדמות מפתח בעולם האדריכלות העכשווי. הוא שילוב נדיר בין אינטלקטואל פרויקטני וחריף לבין איש מקצוע מצוי. אחרי קריירה עיתונאית ולימודים בבית הספר היוקרתי של AA בלונדון, חזר קולהאס לעיר הולדתו רוטרדם והקים שם את המשרד לאדריכלות מטרופוליטנית (OMA) שמעסיק כיום יותר מ-280 עובדים וכולל עוד שבעה שותפים. בין עבודותיו הידועות של המשרד – קולהאס מודגיש שאדריכלות היא תמיד עבודת צוות – אפשר למנות את בניין הטלוויזיה הממלכתית הסינית בבייג'ין (2008) שנהפך לאחד מסמליה הבולטים של המדינה. עצמה העולמית החדשה, הספרייה העירונית של סיאטל (2003), ומרכז המוסיקה בעיר פורטו (2005). במקביל הוא טיפח קריירה של הוראה ומחקר בבית הספר לאדריכלות באוניברסיטת הרווארד. הוא חולק שני בתים עם שתי נשים

בשתי ערים שונות. ברותרדם הוא מתגורר עם שותפתו פטרה בליסה, מעצבת פנים ואילו בלונדון הוא מתגורר עם אשתו מרלון ורינדר רפ. יש לו שני ילדים בשנות ה-20 לחייהם. הבן צ'ארלי, צלם בהכשרתו, תיעד את מצבם הנוכחי ולעיתים גם הצרים של כמה מהבניינים המוזכרים בספר.

הרעיונות הגדולים

מה קושר בין אדריכל הולנדי ברותרדם לבין תנועה אוונגרדית שפעלה לפני יובל ביפאן? לדברי קולהאס, העניין שלו באסיה הערבי רכז כבר לפני 30 שנים כאשר הוא חזה את עליית כוחן של המעצמות האסייתיות ואת שינוי סדר היום הכלכלי והתרבותי של העולם בעקבות זאת. את העניין שלו כיבשת הוא מייחס גם לביגרפיה האישית שלו. הוא נולד ברותרדם ב-1944 למשפחה עם חיבה עזה לכתיבה אמנות ויצירה. בילדותו עברה המי שפתח לג'קרטה באינדונזיה, קולורדיה הולנדית לשעבר, שם היה אביו

מכל מדינה אחרת. גם מדינות אסיאתיות קטנות יותר כמו קטאר הן מעבדות מעניינות כי הן משקיעות משאבים רבים בטכנולוגיה ובהתנסות.

"פרויקט יפאן" נולד עקב תשרוקה המשותפת של קולהאס ושותפו לכתיבה הנס אולריך אובריסט למידע של ראיון. את המחקר הנוכחי חי ליוו שני עורכים, קיוקו אוטה וג'יימס וסטקוט, שהצליחו לשכנע את עשרת האדריכלים המטבוליזם ליסטים שעורם בחיים לחשוף את עבודתם ואת דעותיהם לזרים. לא פעם המפגש בין מערב לבין מזרח הוביל לגילויי לב נדירים. "זאת הפעם הראשונה שאני מספר זאת למישהו", מתודה האדריכל קיונורי קיוטוקה באחד הראיונות כשהוא מתאר כיצד פיתח את התיאוריות התכנוניות שלו.

הרקע להתגבשות התנועה המטבוליסטית נעוץ בהתרחשויות ההיסטוריות הסוערות של המאה ה-20. בשנות ה-30 פלשה יפאן לסין בחיפוש אחרי משאבי טבע חדשים ושטחים להתרחבות עתי

קולהאס: "כאשר אנחנו מפתחים רעיונות חדשים אנחנו סורקים את ההיסטוריה הקרובה אלינו והמטבוליים הוא חלק בלתי נפרד ממנה. אני חושב גם ששיתוף הפעולה שנוצר בין האדריכלים בתנועה המטבוליסטית מזכיר את העבודה שלנו במשרד"

"האדריכלות היפאנית אולי כבר לא אוונגרדית אבל היא עדיין יפאנית. זאת בזמן שאדריכלות גרמנית היא לא אוונגרדית ולא גרמנית ואדריכלות הולנדית היא לא אוונגרדית ולא הולנדית"

דית. המיום הקולוניאליסטי הזה, שנקרא "אזור השגשוג של מזרח אסיה", כלל לבסוף שטחים נרחבים במנצ'וריה, תאילנד, וייטנאם, לאוס, בורמה, הפיליפינים ואינדרוניה. בשביל האדריכלים היפאנים שהורגלו לתכנון במגבלות חמורות של מצוקת מקום זאת היה הוד מנות חד פעמית לתכנון לראשונה ארץ חדשה. אלא שההפסד במלחמת העולם השנייה וההפצצות הכבדות של ארץ

צות הברית הותירו את יפאן עם הרס עצום. אחרי הפצצות הגרעיניות שהוטלו על הירושימה ונגאסקי והסכם הכניעה באוגוסט 1945 נא לצר יפאן לגייס את אדריכליה כדי לבנות את עצמה מחדש. "מאטופיה לאפוקליפסה בתוך פחות מדור", כפי שמגדיר זאת קולהאס.

בטוקיו התגבשה קבוצה של אדריכלים צעירים ורעבים סביב מנהיג כריזמטי ששמו קנזו טנגה (1913-2005). טנגה, שפעל לפני כן בשטחים הכבושים בסין, הוא הגיבוש הלא מעוררע של הספר "פרויקט יפאן" אף שקולהאס לא הספיק לראיון אותו לפני מותו. באוניברסיטת טוקיו הקים טנגה מעבדה שכללה אדריכלים, אמנים ואינטלקטואלים, גברים ונשים כאחד. הקבוצה ניתחה את האתגרים החברתיים והטבעיים שעמדו בפני בנייתה מחדש של יפאן; מחסור קיווי בשטחים משמעותיים לבנייה חדשה, רעידות אדמה עזות וגלי צונאמי שמאיימים לפגוע בריכוזים עירוניים כמו טוקיו ואוסקה.

"המטבוליזם הסתכלו על יפאן כיחידה שלמה והיפשו אדריכלות שתוכל לגשר על הבעיות שלה. במקום לבנות על האדמה הם חיפשו איך לעלות לאוויר או להתפשט אל תוך הים", מסביר קולהאס, "הם גיישו מעין רפרטואר כיצד להתמודד עם המכשולים הגיאוגרפיים והטבעיים של המדינה".

כך הצמיחו המטבוליזם שורה של תוכניות לאסדות צפות שימשו למגורים של אלפי בני אדם במפרץ טוקיו או לערי ענק שתלויות בין שמים לארץ. האדריכלות המטבוליסטית נשענה על אמצעים טכנולוגיים חדשים והיתה מודרנית, מלאת חיים ודמונית. למשל מגדל הקפסולות שתיכנן קישו קורוקאוה בשכונת גיגוה טוקיו ב-1972. הבניין, שנהפך לסימל לביטחון העצמאי המחודש של יפאן, היה תרגום אדריכלי מדויק של תרבות העבודה הקהלתנית של הצוארון הלבן. אוכלוסיית היעד היתה אנשי עסקים שחיפשו בזמן שהותם בעיר או רווקים שלא יכלו לשכור דירה אמיתית.

הבניין מורכב משני פירי בטון עצומים, עמידים בפני רעידות אדמה, שעליהם נתלו 144 קפסולות מתועשות שצוידו במיטות, הטכנולוגיה המודרנית או: טלפון,

טלוויזיה צבעונית, רדיו טייפ לצד תא שירותים ועיר שמזכיר שירי תים של מטוס, מיטת יחיד ושולחן הפנים עשוי מחלקי פלסטיק ונראה כמו הכלאה בין ספינת הלל לצור לתת. קורוקאוה תיכנן את הבניין כך שבעתיד יוחלפו הקפסולות בדרגים מתקדמים יותר. בינתיים לא הוחלפה ולו קפסולה אחת.

פרויקט אחר שמייצג את השאיפת תנועת המטבוליסטית הוא תערוכת אספה 1970 שהתקיימה בעיר אוסקה וביקשה להציג את יפאן כמדינה שחיה הרחק בתוך העתיד. תכנון התערוכה הופקד בידי קני זו טנגה שחילק פרויקטים שונים בתוכה לתריסר מתחייבו. לצד רכיב בת עילית (מונורייל), תצוגה של מכונות חשמליות חרישות ותאי טלפון שנראו כמו עמדות שיגור לחלל, תיכנן טנגה בעצמו את המבנה המרכזי שנקרא "הגג הגדול". הגג היה למעשה קונסטרוקציה ענקית, עשויה ממסבכים מפלדה, שהוצב בגובה של 30 מטרים מעל כיכר הפסטיבל המרכזית של התערוכה וקורה שטח כולל של 30 אלף מ"ר. בתוך הכיכר רוקו רוכיב טים ענקיים שעיצב האדריכל ארטא איסוקי, ועל הגג נתלו מבנים דמויי קפסולות שהציגו את עבודותיהם של אדריכלים אוונגרדיים מרחבי העולם כמו קנזאבא איכירג'י מבי ריטניה, יונה פרידמן ומשה ספרדי. בזמן שמבקרי האדריכלות ביפאן יצאו נגד "הגרנדיוזיות המזויפת" של התערוכה, הם לא יכלו שלא להשתכנע מהחדשנות המתפרצת שהוצגה בה.

דף השימוש הנרחב בטכנולוגיה גיה נרמה שהמטבוליסטים מעולם לא יאבדו את הקשר שלהם לאדריכלות היפאנית המסורתית ול"ערכים התרבותיים הטמונים בה. גם כאשר קישו קורוקאוה תיכנן לעצמו מעון קיץ פרטי המורכב מארבע קפסולות, הוא עיצב אחת מהן כסלול ולטקסי תה. קולהאס טרען שהאדריכלות היפאנית איכותית יותר בהשוואה לאדריכלות במדינות המערב. "האדריכלות היפאנית היא אולי כבר לא אוונגרדית אבל היא עדיין יפאנית", הוא אמר, "ואת בזמן שאדריכלות גרמנית היא לא אוונגרדית ולא גרמנית ואדריכלות הולנדית היא לא אוונגרדית ולא הולנדית. אני ניסיתי להבין מדוע לצמור המלים 'אדריכלות יפאנית' יש עדיין משמעות כה רבה".

הגעת למסקנה?
אני חושב שיפאן היא תרבות עם המשיכות ארוכה ועם מחויבות גדולה מאוד לאיכות. זה דבר נדיר היום. כותרת המשנה שהעניק קולהאס לספר היא "הרגע האחרון שבו אדריכלות היתה עניין ציבורי ולא פרטי". את "פרויקט יפאן" אפי שר לפיכך לראות כמניפסט פוליטי לא פחות ממחקר אדריכלי איכותני. הוא מסביר שבמשך המפגשים עם המטבוליסטים החל להיחשף לתפי

הערביות, חיפשו מדינות המזרח התיכון בת ברית תרבותית חדשה. האדריכלים היפאנים שוב קיבלו הזדמנות פרויקטים לתכנן בקנה מידה אדיר ובמשאבים כמעט בלתי מוגבלים. "התגובה של העולם המערבי למשבר היתה שלילית מאוד מכיוון שבגלל חשבוני שאין למדינות הערביות זכות לסגור לנו את ברז האנרגיה. החיבור בין הערבים לבין יפאן נבע בין השאר מהקשר האסייתי ומערכת הערכים השונה שהם ייצגו", מסביר קולהאס.

משנות ה-70 ואילך נהפכו המטבוליסטים ובראשם קנזו טנגה למימון רצויות בחצרות המלוכה ובמסדרונות הממשל של המדינות הערביות, ולאחר מכן גם של מדינות אפריקה המתעוררות. טנגה תכנן בין השאר את ארמונו של המלך הסעודי פייסל בג'דה ואת ארמונו של שליט סוריה האפא אל אסד בדמשק וקולהאס קיבל רשות מיוחדת לצלם בתוכו במסגרת העבודה על הספר. בתמונה איקונית שצולמה האדריכל היפאני רב ההשפעה לובוש נבלג'ביה, בעת קבלת פנים חגיגית בסעודיה.

טנגה וחבריו התחילו לתכנן פרויקטים גדולים באיראן, עיר ראק, אלג'יריה ובנסיכויות המזרח התיכון. השפה האדריכלית שפיתחו נהפכה למוזוה עם כספי הנפט ועם המדיניות הפאן-ערבית. לשולחן השרטוט שוב חזרו פרויקטים מורכבים נומנטליים כמו עיר שעשוים צפה במימי הים הפרסי או תכנון של ערים חדשות בלב הסהרה באפריקה. בזמן שהעולם המערבי התעסק בפוסט-מודרניזם ובחיפוש מבולבל אחרי שפה וערכים חדשים, מסביר ליטסם מילאוא את עיר אטיה באטרי ריכלות נועזת וחדשנית. די להציץ על קו הרקיע של סינגפור ולספור כמה מגדרי השחקים שם תוכננו בידי אדריכלים יפאנים.

כשפגשתי את קולהאס בפעם האחרונה זה היה בביאנלה לאדריכלות בוונציה באוגוסט 2010. הוא הציג שם את התערוכה "כרוז נוכאוס" שבמרכזו מניפסט מקורי ופרובוקטיבי נגד תרבות השימור העולמית. אחת לכמה שנים הוא משנה את נתיב המחקר שלו. במקרה זה לפעילות המקצועית של משיך דורו הוא הקים דרוע מחקרית ששמה AMO שמעטיקה צוות של היסטורנים, מתכנני ערים ומעצבים, שיש להם חלק מרכזי במחקר.

העיר היתה מוקד העניין המרכזי של קולהאס מתחילת הקריירה האדריכלית והאקדמית שלו. אחרי שעסק בגדולתה של ניו יורק בספר "הזוית ניו יורק" (1978), דן בחייה העכשוויים והעתידיים של עיר העולם בספר "S,M,L,XL" (2005) וחקר את השפעתה של הגלובליזציה על ערים באפריקה ובסין, הוא מציב כעת יעד חדש ומפתיע למחקר - המרחב הכפרי. "יש היום המון כתיבה על העיר מכיוון שבי

תגובת ננד

את אותה גישה אפשר לראות גם במגדל המשרדים החדש שהוא מתכנן לבנק רוטשילד בלונדון. כלפי חוץ לבניין יש הופעה כמעט דיסקרטית. קולהאס מסביר שזאת לבנים מוציאים עובדים מקמבוריה. המרחב הזה מכיל בתוכו חיכוכים שונים זה כפר לא אותו מקום פסטורלי שאנחנו מדמיינים. אחוות, יקבים וכפרים שלמים בטוסקנה נקנים כיום על ידי משקיעים זרים שמבקשים מהמקומיים להישאר כדי שזה ייראה כמו חיים איטלקיים. אני צופה שגם התחממות כדור הארץ תשפיע על המרחב הכפרי בצורה רדיקלית. למשל ברוסיה האזור שמתאים לגידולים חקלאיים יוכפל בתוך כ-20 שנים".

בינתיים הוא ממשיך להוביל את משרדו בשורת פרויקטים מס' קרנים ברחבי העולם. באחרונה הנהג בניין חדש לבית הספר לאדריכלות של אוניברסיטת קורנל עירן שלנו יותר ממחצית האנושות מתגוררת בערים. תרמתי הרבה לדיון הזה אבל אני סבור שאמיתי מספיק. עכשיו אני מעוניין במה שהאנשים משאירים מאחריהם כאשר הם עוברים לעיר. אוור הכי פר הוא מרחב השתנה במהירות אדירה ולמרות זאת אין עליו כמי עט מחקר ותיעוד. זה מקום שמד כיל כיום קונפליקטים שונים כמו פיתוח של הנרסה גנטית, מאבקים דתיים או הגירה לא חוקית, דברים שהעיר דוחה מתוכה החוצה".

קולהאס נתן לדוגמה כפר בש' וויץ שהוא מכקר בו בכל שנה בע' שור האחרון. "את הבתים מתחזקים אנשים מתאילנד, את השדות מע' בדים עובדים מסרי לנקה ואת הכי קיר שהפוליטיקה היפאנית מילאה בעבודתם. כך למשל, אצושי שימור קובה, אחר מהתכרים הבולטים של הקבוצה נהפך עם השנים לפקיד רב דרג בממשלה היפאנית ואף התמנה לסגן שר. האדריכלות שימשה כחלון ראווה ליפאן וככלי להפיצת האידאולוגיה הכלכלית שלה. "אותי מעניין לבחון כיצד האנדרטה של האדריכלים עוברת מטיבה בג' לל מעורבות ממשלתית ולאחר מכן בגלל כוחות השוק".

האם הפוליטיקה העולמית משמעותית לפעילות של אדריכלים כפי שהיתה בעבר?
"ההשפעה שלה גדולה יותר מכיוון שהפוליטיקאים חלשים יותר", עונה קולהאס בחירתיות. "האפקט של המחסור והחולשה של ההנהגה הוא עצום. העולם הפוליטי לא יודע כיצד להנחות אותנו, לה' עניק לנו השראה או לתת לנו משי' מות שבהן אנחנו יכולים להוכיח את האינטליגנציה שלנו".

הפרק האחרון של האדריכלות המטבוליסטית התרחש דווקא מחוץ לגבולות יפאן. אחרי משבר הנפט של 1973 והמתיחות ההולכת בין העולם המערבי לבין המדינות

בלתי נפרד ממנה. אני חושב גם ששיתוף הפעולה שנוצר בין האדריכלים בקבוצה מזכיר את העבודה שלנו במשרד".

באוקטובר האחרון נפתחה במרכז ברביקן בלונדון תערוכה של רטרופקטיבית של המשרד לאדריכלות מטרופוליטנית. את שמחבר בין שני בניינים היסטוריים בקמפוס. הרגש בפרויקט הזה, כמו בפרויקטים עכשוויים אחרים של המשרד, הוא ניסיון "להוריד את הווליום" החיצוני של הבניין וליצור חלל שמעורר בתוכו פעילות ומפגשים. "הפונקציונליזם משעמם אותי, מה שחשוב זה מה שהבניין מייצר ואיך שהוא מגרה את המשתמשים שלו".

תגובת ננד

את אותה גישה אפשר לראות גם במגדל המשרדים החדש שהוא מתכנן לבנק רוטשילד בלונדון. כלפי חוץ לבניין יש הופעה כמעט דיסקרטית. קולהאס מסביר שזאת לבנים מוציאים עובדים מקמבוריה. המרחב הזה מכיל בתוכו חיכוכים שונים זה כפר לא אותו מקום פסטורלי שאנחנו מדמיינים. אחוות, יקבים וכפרים שלמים בטוסקנה נקנים כיום על ידי משקיעים זרים שמבקשים מהמקומיים להישאר כדי שזה ייראה כמו חיים איטלקיים. אני צופה שגם התחממות כדור הארץ תשפיע על המרחב הכפרי בצורה רדיקלית. למשל ברוסיה האזור שמתאים לגידולים חקלאיים יוכפל בתוך כ-20 שנים".

בינתיים הוא ממשיך להוביל את משרדו בשורת פרויקטים מס' קרנים ברחבי העולם. באחרונה הנהג בניין חדש לבית הספר לאדריכלות של אוניברסיטת קורנל עירן שלנו יותר ממחצית האנושות מתגוררת בערים. תרמתי הרבה לדיון הזה אבל אני סבור שאמיתי מספיק. עכשיו אני מעוניין במה שהאנשים משאירים מאחריהם כאשר הם עוברים לעיר. אוור הכי פר הוא מרחב השתנה במהירות אדירה ולמרות זאת אין עליו כמי עט מחקר ותיעוד. זה מקום שמד כיל כיום קונפליקטים שונים כמו פיתוח של הנרסה גנטית, מאבקים דתיים או הגירה לא חוקית, דברים שהעיר דוחה מתוכה החוצה".

קולהאס נתן לדוגמה כפר בש' וויץ שהוא מכקר בו בכל שנה בע' שור האחרון. "את הבתים מתחזקים אנשים מתאילנד, את השדות מע' בדים עובדים מסרי לנקה ואת הכי קיר שהפוליטיקה היפאנית מילאה בעבודתם. כך למשל, אצושי שימור קובה, אחר מהתכרים הבולטים של הקבוצה נהפך עם השנים לפקיד רב דרג בממשלה היפאנית ואף התמנה לסגן שר. האדריכלות שימשה כחלון ראווה ליפאן וככלי להפיצת האידאולוגיה הכלכלית שלה. "אותי מעניין לבחון כיצד האנדרטה של האדריכלים עוברת מטיבה בג' לל מעורבות ממשלתית ולאחר מכן בגלל כוחות השוק".

האם הפוליטיקה העולמית משמעותית לפעילות של אדריכלים כפי שהיתה בעבר?
"ההשפעה שלה גדולה יותר מכיוון שהפוליטיקאים חלשים יותר", עונה קולהאס בחירתיות. "האפקט של המחסור והחולשה של ההנהגה הוא עצום. העולם הפוליטי לא יודע כיצד להנחות אותנו, לה' עניק לנו השראה או לתת לנו משי' מות שבהן אנחנו יכולים להוכיח את האינטליגנציה שלנו".

הפרק האחרון של האדריכלות המטבוליסטית התרחש דווקא מחוץ לגבולות יפאן. אחרי משבר הנפט של 1973 והמתיחות ההולכת בין העולם המערבי לבין המדינות

תגובת ננד לאדריכלות הראוה של העשור האחרון.

האם יש קשר בין העבודות העכשוויות של משרדו לתוצרים המרהיבים של התנועה המטבוליסטית? "לא באופן ישיר", הוא עונה, "אבל כאשר אנחנו מפתחים רעיונות חדשים אנחנו סורקים את ההיסטוריה הקרויה בה אלניו והמטבוליזם הוא חלק בלתי נפרד ממנה. אני חושב גם ששיתוף הפעולה שנוצר בין האדריכלים בקבוצה מזכיר את העבודה שלנו במשרד".

באוקטובר האחרון נפתחה במרכז ברביקן בלונדון תערוכה של רטרופקטיבית של המשרד לאדריכלות מטרופוליטנית. את שמחבר בין שני בניינים היסטוריים בקמפוס. הרגש בפרויקט הזה, כמו בפרויקטים עכשוויים אחרים של המשרד, הוא ניסיון "להוריד את הווליום" החיצוני של הבניין וליצור חלל שמעורר בתוכו פעילות ומפגשים. "הפונקציונליזם משעמם אותי, מה שחשוב זה מה שהבניין מייצר ואיך שהוא מגרה את המשתמשים שלו".

התערוכה אצו משרד עיצוב בלגי ללא מעורבות של קולהאס ועמיתיו. התוצאה היא קולאז' לא כרוי גולוגי של עבודות המשרד מאז 1978. המשמעות של התערוכה רטרופקטיבית שקולה לכתבה עיתונאית, כלומר ניסיון ליצור פורטרט מקיף של דמות מוביי לה ברגע מפנה בחייה. קולהאס, שהיה עיתונאי במשך כעשור, בא מסכים עם ההגדרה הזאת. בא הרונה צורפו למשרד כמה שותפי פנים הרישם כדי לבטא את התייחסותו האינטלקטואלי והתרבותי שלו. "זאת הדרך שלנו לבטא את הע' בודה שאנחנו פרעלים כצוות עם הרבה קולות", הוא מסביר, "לי זה נתן הזדמנות להתמקד בכמה פרויקטים שמעניינים אותי".

קולהאס היה אחד מהמועמדים להשתתפות בתחרות התכנון של הספרייה הלאומית בירושלים. התחרות נהפכה בינתיים לזירת עימות בין אדריכלים ישראלים למארגנים, קרן יד הנדיב של משי פתח רוטשילד, על רקע ההחלטה להזמין שורה של אדריכלים לה' תמודד בסיבוב השני של התחרות. קולהאס לא שמע על המחלוקת אבל מסביר כי מנחינתו בניין כה משמעותי מצריך תשומת לב רבה מכפי שהיה יכול לתת לו. "אנחי נו מלאים כרגע בעבודה והרגשנו שהבניין הזה הוא דבר קריטי ליש" ראל". עם זאת הוא מקווה שבעתיד ישתלב בפרויקט אחר בארץ. ■

עטיפת ספרו של קולהאס (למעלה) ומבנים שתיכנן: הספרייה העירונית של סיאטל (מימין) ומרכז המוסיקה בפורטו